

GÂNDIREA LATERALĂ ȘI EFECTELE EI ASUPRA DEZVOLTĂRII COPILULUI PREȘCOLAR

Prof. Mirzan Manuela- Magdalena
GPP "Pinocchio" Fălticeni

Gândirea laterală este o formă a gândirii studiată relativ de puțini ani dacă este să ne gândim la vechimea studiilor asupra modului de gândire al oamenilor. Gândirea laterală este un concept adus de Edward De Bono în psihologia contemporană în urmă cu aproximativ 60 de ani. Acest tip de gândire este mai vechi, dar studiul asupra sa s-a făcut doar mai târziu, când psihologul maltez a considerat această formă de gândire ca fiind utilă în găsirea unor soluții noi la probleme apărute în diferite contexte.

Gândirea laterală este o gândire bazată pe creativitatea gândirii. Dacă în cazul gândirii logice, ideile apărute sunt bazate pe cele vechi, pe care le știam deja, clădite pe acestea și rămase în sfera acestora, în cazul gândirii laterale ideile noi sunt apărute din direcții diferite, fără a rămâne încastrați în ceea ce era vechi. Cu siguranță ne folosim de ceea ce știm dinainte și în acest caz, dar nu rămânem acolo, ci le extindem sfera gândirii căutând idei noi, privind problema din altă perspectivă. De fapt, asta înseamnă **gândire laterală**. A privi problema din alte perspective, din alte unghiuri și a căuta idei noi, soluții inovatoare care să aducă cea mai bună soluție de rezolvare.

Gândirea laterală este diferită de gândirea logică. Acest tip de gândire a fost considerat de Aristotel cel mai important, singura modalitate de a ne folosi minte cu eficiență. Doar că abia mult mai târziu Edward de Bono a studiat și așezat într-un context clar și științific acest concept. De Bono (*Edward de Bono, 1967*) a numit gândirea logică ca fiind **gândire verticală** deoarece în gândirea logică ideile se așază una peste alta, având legătură între ele. Ca și cum ai așeza perfect un cub peste altul într-un joc de construcții. Dar a numit gândirea creativă, bazată pe inovație, **gândire laterală**, deoarece în acest caz ideile sunt împrăștiate și ideea nouă, soluția vine doar când reușim să facem legături între cele împrăștiate, ca și cum am avea cuburi împrăștiate aleatoriu pe podea, dar între ele există diferite legături și noi trebuie să le identificăm și să le legăm pentru a găsi soluția salvatoare. Gândirea laterală are legătură cu cea verticală, ele nu se exclud. Și uneori, gândirea laterală se bazează pe cea logică, dar doar după ce am găsit ideea nouă, salvatoare. Ideea nouă poate fi verificată logic, dar a fost găsită prin creativitatea gândirii.

Principiul esențial al gândirii laterale este acela că orice mod de a privi o situație este doar unul din nenumăratele moduri posibile. Gândirea laterală nu este o abilitate cu care ne naștem. Ea se poate educa, se poate învăța. Depinde doar de contextul în care suntem educați ca această abilitate să fie cât mai dezvoltată și să fim învățați să o folosim. Dacă întreaga lume ar avea această abilitate dezvoltată, am trăi mai bine. Am înțelege mai ușor că fiecare om are părerea lui care pornește de la modul în care vede el problema respectivă, că o problemă se poate privi în mai multe moduri care pot fi corecte, că nu numai modul în care abordăm noi problema este cel corect și că nu întotdeauna numai noi avem dreptate. Am trăi mai liniștiți și mai împăcați cu diversitatea celor din jur, deci am trăi mai bine.

Vă prezint în continuare o activitate care se prezintă ca niște "sfaturi", ca niște pași de urmat atunci când dorim să folosim gândirea laterală în a genera noi idei care să ne rezolve problema: Reformulează problema/ Descrie-o în termeni cu totul diferiți. Întreabă mereu de ce?/ Continuă să îți pui întrebări despre ea și despre cauzele ei. Folosește un cuvânt oarecare (obiect, imagine, cântec) drept punct de plecare pentru a genera ideea. Împrumută o idee

dintr-un domeniu absolut diferit (cum ar aborda această problemă un chirurg, un inginer, un artist). Meditează la problemă, apoi uit-o și gândește-tete la absolut altceva pentru a lăsa subconștientul să lucreze./ Revino cu alte idei noi. Inversează problema./ Cum ai face-o să fie mult mai rea: inversează apoi inversarea. Folosește apoi întrebări de genul "Ce-ar fi dacă..?"/Dacă opusul era bun? Dacă tot ceea ce am gândit este greșit? Folosește idei avansate precum Scamper. Întreabă oameni care nu au legătură cu problema despre ideea lor. Folosește tehnica "Pălăriile gânditoare" pentru a analiza propunerile. Implementează ideea cea mai bună.

Sursa: <https://www.youtube.com/watch?v=o2xgXxGDIL0>

Voi încerca în cele ce urmează să abordez problema gândirii laterale din perspectiva educatoarei care lucrează de mai bine de 20 de ani cu copii de vârstă preșcolară. Vom spune că poate gândirea laterală este ceva prea mult dacă este să ne gândim la prichindeii care abia înțeleg ce este viața și care abia cunosc mediul în care se află. Dar nu este așa. Gândirea laterală apare în contexte problematice încă de la cele mai fragede vârste. Gândirea laterală îi dă voi copilului preșcolar să își arate propria abordare a problemei. În că de când vine la grădiniță, el știe că aici trebuie să respecte niște reguli. Nu poate avea totul, nu totul i se cuvine, trebuie să respecte și pe ceilalți copii, să le respecte dorințele și nevoile. De exemplu, copilului i se pare normal, atunci când vine din familie, să aibă toate jucăriile pentru el. Nu înțelege de ce trebuie să aștepte pentru a lua o jucărie care în acel moment este folosită de alt copil. Și aici apare gândirea laterală, în forma ei cea mai simplă. Dacă vom explica copilului cu răbdare că trebuie să privească și altfel problema, să se gândească că și celălalt este copil care are dreptul să se joace, că grădinița este a tuturor, atunci cu siguranță va înțelege mult mai repede regula și va aștepta să folosească jucăria după ce celălalt o cedează. Va dovedi înțelegere și empatie în multe situații, va înțelege că punctul de vedere al celuilalt este și acela corect, chiar dacă pe moment poate nu îi convine situația.

Gândirea laterală generează direcții de gândire, dă noi idei. Gândind în acest fel, putem să ne prezentăm noile noastre idei, chiar dacă nu sunt cele mai bune sau nu sunt complete. Educându-l încă de mic pe copilul de grădiniță să gândească astfel, să își arate propria opinie, dar să o respecte și pe a celui de lângă el, îi vom dezvolta respectul de sine și îl vom ajuta să aibă o imagine de sine pozitivă și crescut. Noi am fost educați să ascultăm și să memorăm ce ascultăm și aici se limita educația noastră. Dar nu este corect așa și nu este bine. Abia când am crescut și am ajuns în diferite situații de a vorbi în public, în mijlocul unor oameni educați, în fața unei mulțimi, mi-am dat seama cât de greu îmi este să o fac. Uneori nici nu reușeam să o fac sau amânam momentul. Și asta pentru că nu am fost educați să vorbim, să ne spunem părerile, să ne susținem punctul de vedere. Așa că, de asta consider că este foarte important ca, încă de la vârsta preșcolară, copiii să fie educați să descopere soluția, să învețe prin descoperire (s-a demonstrat de multe ori cât este de importantă învățarea prin contact direct a preșcolarului cu mediul), să exploreze și să exprime cu propriile cuvinte ce a observat. Doar așa îl vom implica direct în învățare și în vom menține treaz interesul, îl vom stimula și îi vom motiva învățarea. Toate aceste aspecte sunt dezvoltate atunci când, dezvoltându-i gândirea laterală, îl stimulăm să privească problema din diferite unghiuri și să caute el singur soluții. Nu toate soluțiile vor fi cele mai bune, dar așa îl vom învăța să le găsească pe cele bune, îl vom ajuta să-și dezvolte autonomia și să se integreze mai bine în colectiv și în școlaritate. Și, până la urmă, asta este ceea ce dorește învățământul preșcolar să facă. Să dezvolte copilul la nivel holistic astfel încât acesta să se adapteze cât mai bine mediului școlar și să fie eficient.

În gândirea laterală învățăm să fim deschiși, să primim intervențiile întâmplătoare, să acceptăm idei care nu sunt întotdeauna perfecte, să analizăm soluțiile găsite și să le căutăm

partea bună care poate fi folosită în alt context, să acceptăm că nu fiecare pas al analizei trebuie să fie perfect și complet. Edward de Bono considera că educația noastră se bazează cel mai mult pe ideea de a avea dreptate. Și, dacă este să ne gândim la modul în care am fost noi educați, acest lucru este adevărat. Dar, analizând modul de gândire atunci când vorbim despre gândirea laterală, ne dăm seama că aici suntem învățați că este bine să gândim și să căutăm soluții, indiferent dacă avem sau nu dreptate. Copilul preșcolar se teme de cele mai multe ori să spună ceva care este greșit. Team de a nu spune ceva rău, de a nu se face de rușine, de a nu o supăra pe doamna sau orice alte frici mai are el (de a nu lua bulina roșie) îl face ca uneori să stea în umbră și să nu spună nimic, să aștepte să vorbească altul. Mai ales copiii timizi, liniștiți au astfel de temeri. Ori, dezvoltându-le gândirea laterală, îi învățăm să nu mai vadă un obstacol din această idee. Aceste frici pot fi obstacole în calea descoperirii și în calea ideilor noi. Gândirea laterală, bazată tocmai pe ideile noi, ne ajută și îi ajută pe copii să fie mai îndrăzneți. Și ajungem iar la chestiunea precizată mai devreme cum că prin această gândire copilul va căpăta curaj să își exprime propriile idei.

Aceste idei sunt doar câteva aspecte în care ne dăm seama cât este de importantă gândirea laterală pentru noi, dar mai ales pentru copiii care se vor dezvolta într - societate mai deschisă, mai plină de provocări. În prezent și probabil în viitor acest lucru va fi mai puternic, suntem într-o continuă alertă a dezvoltării. Toate aspectele tehnologice se dezvoltă cu o viteză amețitoare. Iată de ce este important să fim cei care pot găsi soluții acolo unde nici nu te aștepti. Un angajat care se va gândi dincolo de aparențe, care nu se va lăsa prins în mreaja gândirii logice și a faptelor aparente, va fi cu siguranță foarte apreciat într-un loc de muncă care cere mereu idei noi, salvatoare. Mai ales este vorba aici de tinerii care se angajează și care au nevoie de astfel de atuuri atunci când experiența nu este ceva care să îi avantajeze.

Noi, cei educați în spiritul gândirii logice și a siguranței, poate suntem tentați să spunem că nu avem nevoie de inovație, de idei noi. La ce ne trebuie dacă noi suntem mulțumiți să gândim clar, sigur, eficient. Dar suntem oare pregătiți să acceptăm toată viața constrângerile acestei gândiri verticale. Cum ar fi să trecem dincolo de granițe, să ieșim din zona de confort? Poate greu la început, dar cu siguranță frumos și provocator.

Pentru a dezvolta gândirea laterală, s-au identificat diferite tehnici bazate pe jocuri și pe activități diferite. În cele ce urmează voi prezenta câteva activități care pot fi folosite atunci când dorim să dezvoltăm gândirea laterală în cazul copiilor preșcolari, dar nu numai:

➤ **”Spunem ”Nu” etichetării!”**- este un joc care are drept scop dezvoltarea abilității copiilor de a polariza ideile, de a genera idei alternative care să nu denatureze înțelesul; această abilitate este importantă în gândirea laterală, fiind unul din principiile acesteia; în cadrul jocului, oferim copiilor o poveste în care sunt folosite repetat unele cuvinte, în funcție de tema aleasă. De exemplu, putem folosi o poveste care prezintă anotimpurile, folosind foarte des cuvinte precum frumoasă, bogată, caldă, frig, înflorit. Apoi, vom cere copiilor să fie atenți și să identifice aceste cuvinte, spunând dacă nu li se pare că au fost folosite de prea multe ori. Le cerem părerea în ceea ce privește rolul cuvintelor și ideea că este posibil să descriem anotimpurile fără a folosi cuvintele acestea de prea multe ori. Se discută apoi despre etichete, despre modul în care le putem folosi sau nu și despre cât sunt ele de deranjante (iarna este friguroasă, este mereu frig, copiii îngheță de frig, animalelor le este frig). Le spunem apoi că, probabil anotimpurilor nu le prea place să fie etichetate astfel, fără a vedea și partea frumoasă a acestora (iarna este frumoasă, zăpada este folosită de agricultori, iarna avem foarte multe sărbători care ne bucură, copiii iubesc iarna pentru că pot schia, pot patina, se pot juca cu zăpada și se pot da cu sania). Se discută apoi despre etichetele puse oamenilor și faptul că acestea deranjează. Apoi, pentru a le dezvolta abilitatea de a genera idei alternative, îi vom provoca să joace jocul și să descrie ei anotimpurile, dându-le

”cuvinte care ard”, adică cuvinte pe care nu au voie să le folosească, tocmai acele cuvinte care etichetau.

Sursa: activitate concepută de mine

➤ **”Dilemă morală”**- Activități în care să solicităm copiilor propriile idei, propriile păreri despre anumite aspecte. De exemplu, compunem noi o poveste despre diferite întâmplări în care personajele sunt supuse la diferite încercări. Povestea poate fi compusă în genul unei dileme morale, cu mai multe variante de răspuns. Copiii sunt provocați să analizeze comportamentul fiecărui personaj și să spună care a procedat corect. Sau pot fi făcute echipe de câte 3-4 copii care să analizeze comportamentul unei personaj și să-și exprime propriile opinii despre acestea. Să nu uităm că povestea este o dilemă morală concepută în așa fel încât să fie înțeleasă de copii și că părerile lor sunt binevenite, indiferent de corectitudinea lor. Vom observa modul de gândire al copiilor, modul în care văd ei diferite probleme și vom observa cât de încântați vor fi că ideile lor sunt luate în seamă și apreciate. Este un început al dezvoltării gândirii morale.

Sursa: activitate concepută de mine

➤ **”Percepții diferite”**- activități care să provoace copilul la a vedea diferite imagini din diferite perspective. De exemplu, este desenul cu imaginea unui elefant care include în reprezentare multe alte animale. Copilul este întrebat câte animale vede? Va răspunde că vede un animal, elefantul, dacă va răspunde imediat, fără a analiza și din alte unghiuri desenul. Dacă însă îl învățăm să folosească gândirea laterală și să analizeze și din alte perspective, desenul, va observa și alte animale (cal, delfin, pisică, șoarece, pește, câine, căluț de mare). Tot astfel, este imaginea care arată o bătrână dacă te uiți dintr-o parte, dar dacă te uiți din partea opusă, se vede o fată tânără cu o coroană pe cap. Ambele variante sunt corecte și este distractiv să punem doi copii să privească imaginea din 2 unghiuri diferite, apoi să le analizăm ideile. Vom observa că ambele sunt corecte și că ambele perspective sunt bune, ceea ce arată frumusețea gândirii laterale. Astfel de imagini sunt multiple și sunt distractive pentru copii, dar și pentru adulți.

Sursa: <https://ro.pinterest.com/pin/821344050766962911/>

➤ ”Accidentul,- este o situație de învățare care îl ajută pe copil să privească problema din mai multe perspective, operație de bază în gândirea laterală- Un tată și fiul său sunt implicați într-un accident de mașină; în urma accidentului, tatăl copilului moare, iar acesta este dus la spital; când ajunge la spital, chirurgul care vede copilul, spune: Nu îl pot opera pe acest copil, este fiul meu! Cum este posibil să spună așa chirurgul, dacă tatăl știm că murit?

Răspuns: Chirurgul era de fapt o femeie și este mama copilului.

Sursa: <https://www.youtube.com/watch?v=92460piDLuI>

BIBLIOGRAFIE:

- De Bono, E.. 1967. *Gândirea laterală- o introducere*. Edit. Curtea Veche, București.
- De Bono, E.. 2018. *Gândirea laterală- ediția a IV-a*. Edit. Curtea Veche, București.
- <https://www.youtube.com/watch?v=o2xgXxGDIL0>.
- <https://ro.pinterest.com/pin/821344050766962911/>.
- <https://www.youtube.com/watch?v=92460piDLuI>.